

THE SPIRIT OF '45 (EL ESPÍRITU DEL 45)

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

L'esforç que la societat britànica va realitzar durant la Segona Guerra Mundial és probablement un dels exemples més rics de lluita col·lectiva realitzats al llarg del segle XX. Després de la terrible contesa, les classes populars del Regne Unit van decidir que mai més deixarien que la pobresa, l'atur o l'ascens del feixisme entorpiessin la seva història. Si l'heroisme del poble havia fet possible la victòria a la guerra, tota la ciutadania junta podria guanyar la pau. Si s'havien dut a terme campanyes militars molt difícils, ¿per què no es podia plantejar un programa social de construcció d'habitatges, la creació d'un servei sociosanitari, la nacionalització de l'aigua, del gas, de l'electricitat, del ferrocarril, i aconseguir els béns necessaris per a la reconstrucció del país?

La idea central de la majoria dels britànics era aconseguir la propietat comuna, una societat on la producció i els serveis beneficiessin tothom. No s'entenia que uns quants s'enriquessin a costa de la majoria. Era una idea noble, popular i reclamada per les masses. Aquest fou l'esperit de 1945 i Ken Loach ho explica en aquest documental extraordinari.

Venint de Ken Loach, *The Spirit of '45* no és només un brillant documental històric sinó que també constitueix una reflexió crítica sobre la manera de gestionar la crisi actual. El que està en joc avui es el model social europeu, que durant set dècades ha elevat a Europa a nivells notablement alts de civilització. L'entusiasme ciutadà per la planificació econòmica i el control democràtic de l'economia que es va respirar a la postguerra europea, es contraposa amb el

capitalisme devastador que va venir després i que comporta avui l'increment de la pobresa i de la desigualtat.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol original: *The Spirit of '45*

Direcció: Ken Loach

Guió: Ken Loach

Producció: Kate Ogborn, Rebecca O'Brien i Lissa Marie Russo

Música: George Fenton

Muntatge: Jonathan Morris

País: Regne Unit (2013)

Durada: 94 min.

Gènere: Documental històric

Productora: Sixteen Films, Fly Film

Web: www.elespiritudel45.es

Distribuidora: Vertigo Films

PANTALLA D'ACTIVITATS

1. Redacteu una sinopsi del documental.
2. Què creieu que era l'*Esperit del 45*?

3. Completeu aquest quadre sobre alguns dels testimonis del documental

	Julian Tudor Hart	Sam Watts	Ray Davis	Professor Harry Keen	James Meadway	Dena Murphy
Professió						
Postura sobre l' <i>Esperit del 45</i>						
Frase que us hagi interessat						

4. En quina situació va quedar el Regne Unit després de la Segona Guerra Mundial?
5. Quina fou la situació de la societat britànica durant els anys 30 del segle passat? Quina crisi havia fet augmentar de manera insuportable la pobresa?
6. Valoreu el que diu Sam Watts: *Teníem l'imperi més gran del món i vivíem en el pitjor barri d'Europa.*
7. Quines eren les *cinc calamitats* del Regne Unit després de la guerra?
8. *Tot és possible si actuem col·lectivament.* Què té a veure aquesta ensenyança de la guerra contra els nazis, enmig de la postguerra?
9. Resumi el que deia el Manifest del Partit Laborista.
10. Després de veure *The Spirit of '45* per què creieu que el líder de la victòria a la Segona Guerra Mundial, Winston Churchill, va perdre les eleccions del 1945 davant el laborista Clement Attlee?
11. Què vol dir *propietat comuna dels mitjans de producció, distribució i intercanvi*?
12. En què va consistir el Servei Nacional de Salut britànic? Com era la sanitat abans de que existís el Servei Nacional de Salut?
13. Què vol dir nacionalitzar? Per què en els anys posteriors al 1945 es van nacionalitzar, al Regne Unit, l'aigua, el gas, l'electricitat, els ferrocarrils o les mines? Què vol dir *monopoli natural*?
14. Qui era Aneurin Bevan? Per què és recordat per alguns dels testimonis?
15. Què va suposar l'arribada de Margaret Thatcher al govern britànic? Com es va caracteritzar el seu mandat?
16. Quins efectes va tenir l'onada de privatitzacions de l'era Thatcher?
17. En el documental es diu que, mitjançant Thatcher, les idees de Milton Friedman i l'Escola de Xicago es van imposar a les de Keynes. Què defensaven aquestes dos economistes?
18. Al final de *The Spirit of '45*, un entrevistat critica el sistema capitalista i diu: *Si hi ha una necessitat que no comporti cap benefici, la necessitat es queda sense cobrir.* Què vol dir?

LLENGUATGE I TÈCNiques AUDIOVISUALS

1. Bona part del documental està elaborat amb imatges d'arxiu. Què són les imatges d'arxiu?
2. Algunes de les imatges d'arxiu estan extretes de noticiaris de l'època. Investigueu quin noticiari es projectava habitualment en els cinemes espanyols d'aquella època, anys 40. Quin significat polític tenia en aquella Espanya?
3. Com interpreteu que les entrevistes amb els testimonis, que es van realitzar en el 2013, també apareguin en blanc i negre? Al final de la pel·lícula, però, concretament al minut 91, veiem les imatges en color. Què pretenia Ken Loach, el director, amb aquest recurs final?
4. Amb quin tipus de pla (primer pla, pla mig, pla tres quarts, pla general) apareixen els testimonis de *The Spirit of '45*? Per què creieu que es va optar per aquest tipus de pla?
5. Identifiqueu el moviment de càmera que observem en el minut 46 del film.
6. Opineu sobre les cançons que conformen la banda sonora. Què us han semblat? Us han agradat? Per què el director ha escollit aquesta música?
7. En el minut 51 veiem una imatge on apareix un miner mort transportat en una llitera. Quin enquadrament es va fer servir?

Consulteu aquest blog si teniu algun dubte:

<http://lenguatgecinematografic.wordpress.com/>

TRÀVELING DE LECTURES

LA CONSTRUCCIÓ DE L'ESTAT DEL BENESTAR AL REGNE UNIT

En 1945, la economía británica estaba arruinada. Una quinta parte del volumen del stock de capital de 1938 había sido destruido. Aunque este hecho no era específico de la economía británica, la situación exterior, en cambio, no tiene paralelo: al final de la guerra, el Reino Unido es el primer deudor mundial con más 3000 millones de libras esterlinas de deuda. El imperativo era, entonces, encontrar los medios para financiar la reconstrucción del país. En este sentido, fue el plan Marshall el que, a partir de 1948, hizo posible la viabilidad de la economía británica: el Reino Unido obtendría un total de 3200 millones de dólares.

Llegados al gobierno en julio de 1945, los laboristas no prometieron a sus electores triunfos inmediatos. El gobierno dirigido por Clement Attlee inició la reconstrucción industrial, el pleno empleo y la revolución social desde el Estado, pero apelando al sacrificio y utilizando la intervención masiva del Estado en la vida económica a través, especialmente, de un vasto programa de nacionalizaciones. Las reformas sociales se multiplicaron. El servicio nacional

de sanidad (*Nacional Health Service*) fue aplicado desde 1948 – aunque había sido votado en 1946 – y aseguraba a los ciudadanos la gratuidad de la mayor parte de las prestaciones y cuidados médicos y era, de hecho, una verdadera y efectiva seguridad social –“from womb to tomb” – se dijo entonces. La reforma del *National Insurance Act*, en 1946, y la puesta en marcha del *National Assistance Act*, en 1948, garantizaban la protección y la seguridad sociales en relación a la vivienda familiar y al desempleo de una forma que, hasta años más tarde, ningún otro país occidental conseguiría tener. Por otra parte, el programa de extensión del sector público estuvo terminado en 1949: el Banco de Inglaterra, la minería del carbón, el gas, la electricidad, la siderurgia y los transportes terrestres son nacionalizados y convierten al Estado en el primer empresario del país. Además el sistema de redistribución da sus frutos: según una encuesta social llevada a cabo por el poder público en 1950, la proporción de población activa situada por debajo del nivel de pobreza había pasado del 31 % en 1936, al 3% en 1950.

Así, la construcción del *Welfare State* era un hecho, estando en disposición de erigirse en garante del consenso político al tiempo que los primeros resultados económicos eran prometedores: la inflación se mantuvo por debajo del 3 % hasta 1950, gracias a las restricciones de la demanda interior y, sobre todo, al funcionamiento tripartito – gobierno, empresarios, sindicatos – de las negociaciones salariales, ya que las *Trade Unions* aceptaban la limitación de los salarios.

ARACIL, R., OLIVER, J., SEGURA, A. (1995) *El mundo actual. De la Segunda Guerra Mundial a nuestros días*. Barcelona: Universitat de Barcelona. P. 196-197.

Activitats

1. Expliqueu què fou i què volia aconseguir el Pla Marshall.
2. Quines postura política té el Partit Laborista britànic?
3. Esbrineu el significat dels següents conceptes: *Stock* de capital; *from womb to tomb*; *Welfare State*; *inflació* i *Trade Unions*.
4. Quins beneficis per a la població del Regne Unit va comportar el reforçament de l'estat i la nacionalització de la riquesa del país?

EL TRIOMF DE THATCHER

Quan va arribar al poder, al començament de maig del 1979, Margaret Thatcher ja havia fet una cara nova al seu partit, el conservador, i ara es disposava a fer el mateix al seu país i potser al món. Thatcher liderava els tories des que el 1975 va desbançar Edward Heath, el qual un any abans havia perdut el poder, incapaç de limitar el poder dels sindicats. Tampoc el laborista James Callaghan, el nou primer ministre, no se'n sortia. L'hivern del 1979 va ser batejat, tot citant Shakespeare, com el del “descontentament”. El catedràtic d'economia Pedro Schwartz, que llavors vivia a Londres, recorda el panorama:

“Había huelga de comercio, de transportes públicos, de mineros, de basureros; llegó a no haber luz tres días por semana... Era una situación equiparable a la de un país en derrota bélica.”

Molts britànics començaven a perdre la paciència i van confiar en la promesa de mà dura amb què Margaret Thatcher es va presentar en les eleccions del maig de 1979. Nascuda el 1925, filla d'un botiguer metodista i d'una cosidora. Thatcher presumia de no tenir la mala consciència de classe de molts dels seus companys de partit, pertanyents a l'aristocràcia o a la gran burgesia. I efectivament, va actuar sense manies. Els canvis a les lleis laborals van revoltar els sindicats, i els miners, que havien fet caure els tres últims governs, li van plantar cara. Thatcher estava preparada per resistir i va guanyar aquella guerra com després va guanyar la de les Falkland o Malvines contra l'exèrcit argentí. En economia, els primers resultats no eren pas brillants, però ella no va canviar la recepta neoliberal.

“La lucha contra la inflación, a base de reducir el gasto público y de privatizar empresas, parecía entonces un crimen. Para muchos se trataba de arrancar las empresas de las manos de la sociedad y ponerlas en las garras de capitalistas sin otro interés que el suyo propio” (Pedro Schwartz).

Des del 1980 Thatcher ja no estava sola, perquè Ronald Reagan, el president dels Estats Units, compartia la seva fe gairebé religiosa en el mercat. Ells van fer recular, per primer cop des dels anys trenta, l'estat del benestar inspirat pel baró Keynes i instaurat per Franklin D. Roosevelt. Contra allò que consideraven un monstre omnívor, els neoliberals volien més mercat, més empresa privada, més iniciativa individual. Però alhora predicaven valors tradicionals com l'esforç, el coratge, la pàtria, Déu, en declivi des de la revolució cultural dels anys seixanta. El comunisme –deia Thatcher– s'aprofita de la falta de creences de les societats occidentals per a inocular el seu missatge.

La caiguda del Mur de Berlín va ser –segons declaració pròpia– el millor dia de la vida de Margaret Thatcher, però li va dur una cua indesitjada: la unificació d'Alemanya. La por d'una Europa dominada pels alemanys i gestionada pels buròcrates de Brussel·les semblava observar-la; no tothom dins el seu partit ho veia igual. A més, els seus companys començaven a estar farts del seu estil despòtic, dels seus renys, d'aquell to que delatava que se sentia envoltada d'estúpids. Les ganivetades a les bambalines del poder, els sentiment d'haver estat traïda pels seus, la van dur a dimitir al novembre del 1990.

BELTRÁN, A. (2000) *100 notícies d'un segle*. Barcelona: Pòrtic. P. 170-171

Activitats

1. Què són els *tories* britànics? Quina ideologia tenen?
2. Per què creieu que Margaret Thatcher va privatitzar empreses de l'estat? A qui va beneficiar aquest fet?
3. Investigueu la política econòmica plantejada per Keynes i posada en pràctica pel president nord-americà, Roosevelt. Per què les idees de Thatcher eren contràries a les de Keynes?

4. Per què Thatcher tenia reticències contra els alemanys? Què vol dir *buròcrates de Brusel·les*?

LA DEMOLICIÓ DE L'ESTAT DEL BENESTAR

A continuació proposem la lectura d'un fragment de l'entrevista que feia *La Vanguardia* a l'historiador Josep Fontana (Barcelona, 1931) i on analitzava les agressions actuals a l'estat del benestar.

Els historiadors, demà, com explicaran el que passa avui?

Assistim a la demolició de l'estat del benestar que es va començar a erigir a Europa per evitar l'avanç del comunisme.

Per què va avançar amb el comunisme?

Perquè el poder només va acceptar fer aquestes cessions socials com a vacuna contra el contagi del comunisme a tot Occident.

Ens van donar pensions i hospitals per evitar que ens féssim tots comunistes?

I per això aquestes concessions només van durar fins als 70. Llavors comença a ser evident el fracàs comunista i que la guerra freda era una farsa. En realitat, ni l'OTAN ni el Pacte de Varsòvia no volien envair-se l'un a l'altre. Només ho feien veure per mantenir la unitat dels estats dins de cada bloc.

Thatcher comença a desmuntar sindicats i pensions abans dels 80.

I la reacció ultraliberal avança fins als 90 i s'imposa i accelera després de la caiguda del Mur, que allibera els països emergents dels blocs. Llavors comencen a competir amb Occident amb salaris baixos.

Nosaltres podem competir amb innovació i no només abaixant els sous.

Però el que interessa al poder és abaixar sous i prestacions socials per augmentar i concentrar els seus enormes beneficis. Miri l'estadística de concentració de riquesa i sabrà per què els que manen de debò estan encantats amb la recessió.

L'u per cent cada vegada més ric?

El mateix que ara creu que pot arribar al treball total: la divisió social del treball a la manera de les plantacions esclavistes.

Però si hi ha massa desigualtat, el sistema es col·lapsa: Stiglitz ho demostra.

Això no està demostrat. Perquè en aquests moments en què la desigualtat ha augmentat als EUA també s'ha incrementat la productivitat. Comprovi-ho.

Sense la formació i complicitat de l'empleat una empresa avui no funciona.

Per això estan esclatant les relacions de producció al si de les empreses. I per això, en comptes de les plantilles d'abans cada vegada externalitzen més tasques. I hi ha més autònoms: els convenis són paper mullat. La formació i complicitat de l'empleat així s'obté per un salari més baix.

Els llocs de treball exigeixen formació.

Al contrari. Les noves tecnologies han estat pensades per substituir precisament els tècnics especialitzats, que cobren sous alts. Se'ns vol fer creure que la tecnologia només reemplaça les pitjors feines i sous. Però és a l'inrevés, redueix sous.

Però l'estadística encara mostra que com més bona educació més bon sou.

Miri bé l'estadística i veurà també que els *fast food* dels EUA s'estan omplint d'empleats amb molts títols.

Espanya va ser *different*, però també va construir el seu Estat del benestar.

Aquí Franco amb mà dura ens mantenia tots a ratlla per quatre duros. I per tant, amb prou feines va construir un Estat de benestar. I el que es va començar a erigir després de la dictadura ja l'estan desmuntant ara amb aquesta tremenda recessió.

I Catalunya?

Té històricament una xarxa associativa i una societat civil més madura i vigorosa, però aquí l'estan desmuntant igual. L'auge de l'independentisme és precisament la reacció d'una societat més cohesionada contra el desmantellament del seu benestar.

Lluís Amigué "La tecnologia reemplaça els salaris alts, no els baixos" *La Contra de La Vanguardia*. 12-10-2013.

Activitats

1. A què atribueix el professor Fontana la construcció de l'estat del benestar? I la seva destrucció?
2. Què fou la *Guerra Freda*? Contrasteu la versió que dóna el vostre llibre de text sobre aquest procés històric i el que diu l'entrevistat. Què n'opineu?
3. Per què creieu que *els que manen* estan encantats amb la recessió econòmica?
4. Investigueu sobre les mesures socials del franquisme.

5. Opineu sobre la interpretació que el professor Fontana realitza sobre l'expansió de l'independentisme.

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir:

- La història d'Europa posterior a la Segona Guerra Mundial.
- La construcció i les característiques de l'estat del benestar.
- Nacionalització o no dels serveis bàsics de la societat.
- La planificació de l'economia en contraposició amb el neoliberalisme.
- El control democràtic i social de l'economia.
- El retrocés en les condicions de treball en el nostre segle.
- La influència de l'obra de govern i de la ideologia de Margaret Thatcher.
- Diferències en l'accés a l'estat del benestar de la població mundial.
- El cinema de no ficció com a element de sensibilització ètica i social.
- La riquesa i la creativitat del llenguatge cinematogràfic.

Objectius formatius

- Conèixer l'assaig d'un model de socialisme democràtic al Regne Unit en els anys posteriors a la Segona Guerra Mundial.
- Valorar els efectes de la nacionalització dels recursos d'un país.
- Contraposar el model d'economia planificada amb el neoliberalisme conservador.
- Analitzar la política socioeconòmica de Margaret Thatcher i la seva influència posterior.
- Valorar els efectes i les conseqüències per a les persones del desmantellament de l'estat del benestar.
- Iniciar-se en l'estudi de diferents models econòmics.
- Reflexionar sobre el resultat de les solucions a la crisi actual.
- Estudiar i analitzar obres cinematogràfiques.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre adequadament a les qüestions de comprensió i de llenguatge cinematogràfic de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques socials i personals plantejades en el film.
- Identificar els temes i subtemes de la pel·lícula.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les activitats.

- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.

ZONA WEB

<http://www.vertigofilms.es/catalogo-peliculas/e/el-espiritu-del-45.html>

<http://www.thespiritof45.com/>

<http://www.facebook.com/TheSpiritof45>

BIBLIOGRAFIA

AMBRÒS, A., BREU, R. (2007) *Cinema i educació*. Barcelona: Graó.

AMBRÒS, A., BREU, R. (2011) *Cinescola. Propostes didàctiques de cinema a primària i secundària*. Barcelona: Graó.

LLUÍS AMIGUET "La tecnologia reemplaça els salaris alts, no els baixos" *La Contra de La Vanguardia*.

ARACIL, R., OLIVER, J., SEGURA, A. (1995) *El mundo actual. De la Segunda Guerra Mundial a nuestros días*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

BELTRAN, A. (2000) *100 notícies d'un segle*. Barcelona: Pòrtic.